

Тоній О. В.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Д. В. Кіосак

УДК 902(477.65):666.3:94«6»

НОВІ КЕРАМІЧНІ ЗНАХІДКИ З РАННЬОТРИПІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ МОГИЛЬНА ІІІ

У статті йде мова про поселення Могильна ІІІ Трипільської культури на Кіровоградщині. Особливу увагу приділено новим

керамічним знахідкам. Пророблена робота дала змогу розподілити цей підйомний матеріал по групах. Також велику увагу було приділено орнаменту, який і допоміг розділити кераміку.

Ключові слова: Могильна III, кераміка, посуд, орнаментация, знахідка, уламок, канелюри, група.

Трипільська культура являється однією із самих ранніх землеробських культур на території України та входить в спільне коло раньоземлеробських культур Середземномор'я і південно-східної Європи. Яскрава, витончена кераміка, розписана багатобарвними фарбами, глиняні скульптури, що зображують людей, тварин, птахів, моделі будинків, човнів, саней і багато інших виробів складають унікальний внесок у світову скарбницю старожитностей. Одним із яскравих прикладів є поселення Трипільської Культури на Кіровоградщині – Могильна III [2].

Пам'ятка Могильна III виявлена поблизу с. Могильна Кіровоградської області. Вона розташована на 1,5 км вгору по течії струмка, що впадає в р. Могилянку зліва, напроти поселення Могильна II. Поселення займає похилий схил балки на північній околиці хутора Йосипівка. На площі понад 10 га знайдено виходи обпаленої глини, фрагменти кераміки, знаряддя праці з кременю, уламки кількох антропоморфних статуеток. Кераміка найбільш повні аналогії знаходить у матеріалах таких ранньотрипільських поселень, як Олександрівка, Сабатинівка II, Гренівка. Це дає підстави віднести Могильну III до етапу Трипілля АІІ2, вважати її дещо пізнішою за Могильну II і датувати першою половиною V тис. до н.е. [1].

З північного боку воно було захищене яром, північний берег якого переходив у височину. Досліджувалося краєзнавцями М. С. Гасюком, Місютинським В. В., Дерезовським В. Г. В 1993 р. тут була проведена геомагнітна зйомка. В результаті було виявлено 105 аномальних об'єктів, більшість яких сконцентрована на площі 6 га, і зафіксована система забудови поселення, яка характерна для поселень пізнішого етапу культури.

Протягом кількох десятиріч досліджень склалося уявлення про керамічний посуд цього поселення [3]. Товстостінний

відносно грубий поганого пропалу (кухонний), представлено численними фрагментами, але більшість з яких не орнаментовані, а інші орнаментовані відбитками нігтів, трикутними ямками короткими, прокресленими лініями. Також чисельною є група кераміки з прокресленим орнаментом складної побудови часто в поєднанні з прямокутним штампом та ямковим орнаментом. Менш представлено канельована кераміка часто в поєднанні з прямокутним штампом.

Новий керамічний матеріал було зібрано краєзнавцем В. Панасюком. Автор висловлює йому подяку за надану для вивчення колекцію. Керамічний посуд представлений трьома групами. Серед підйомного матеріалу переважають фрагменти столової кераміки, здебільшого великі горщики. Вона виліплена з добре вимішаної глини з домішкою дрібнотовченого шамоту, добре випалена, черепки сірого, чорного, жовтого, цегляного кольору. Столовий посуд прикрашено заглибленими лініями, канелюрами, відбитками штампів (мал. 1. Мог. 3 пм/14). Всі три прийоми орнаментування можуть зустрічатися у різних сполученнях. Серед фрагментів столового посуду переважають горщики прикрашені заглибленим орнаментом, який частіше розташований на верхній частині посудини, але трапляється і на придонній, а також горщики плавного “S”-видного профілю прикрашені канелюрами (Мог. 3 пм/12). Один фрагмент належить кубку з канельованим і високим горлом (мал. 1. Мог. 3 пм/14). Також серед знахідок можна виділити маленький круглий та плоский кусочок глини, що нагадує монетку (мал. 1. Мог. 3 пм/64). Загалом, до кераміки цієї групи можна віднести 15 знахідок, з них: 2 вінця, 10 стінок, 2 денця та 1 «монета». Уламки кераміки невеликих розмірів, тому не завжди можна визначити, яка саме то була посудина, це стосується і кераміки інших груп.

Найчисленнішою кількістю уламків кераміки представлена група кухонного посуду. Серед неї фрагментів – 8 від денців, 10 від вінців, 14 від стінок, 1 уламок ручки. Здебільшого цей посуд великих розмірів та товщини стінок, зазвичай без орнаменту, тому його кількість і перевищує кількість інших груп. Серед знахідок, велику увагу привертає фрагмент стінки посудини світло-коричневого кольору, грубої за товщиною, прикрашеної великим наліпом (мал.

1. Мог. 3 пм/36). Також був знайдений уламок ручки, скоріше за все, теж від кухонної посудини. Масивне вінце походить від посудини-«зерновика», під цим умовним найменуванням дослідники зазвичай розуміють великі посудини для зберігання припасів і води (мал. 1. Мог. 3 пм/57).

Посуд 3-ї групи виготовлений з глини з домішкою дрібнотовченого шамоту або подрібненої сухої глинистої породи і піску. На відміну від кухонного посуду черепок щільний, менш грудкуватої структури. Кераміка 3-ї групи виділяється своєю орнаментациєю – переважно з «ритим» орнаментом. Часто зустрічається декілька візерунків на кераміці цієї групи. Тому кераміка цього типу у нашому випадку найбільш орнаментована, але кількість її не велика. Було знайдено 3 вінця, 1 денце та 17 стінок. Один уламок найімовірніше є частиною ніжки вази-фруктовниці. Вона була з прокресленим орнаментом, також присутні і вдавлення біля денця (мал. 1. Мог. 3 пм/26). Серед фрагментів цього посуду переважають посудини прикрашені заглибленим орнаментом (мал. 1. Мог. 3 пм/27), який частіше розташований на верхній частині. Багато черепків з прокресленим орнаментом і відбитками штампу (мал. 1. Мог. 3 пм/21, 23, 24).

Поселення Могильна III досліджувалося не одним дослідником, тому якщо говорити про всю кераміку, яка за увесь час була зібрана з поселення, то можна сказати, що вона являє собою досить різноманітний та великий комплекс. Розглянуті матеріали цілком відповідають сучасним явленням про матеріальну культуру поселень раннього Трипілля.

Тоний Е. В.

НОВЫЕ КЕРАМИЧЕСКИЕ НАХОДКИ ИЗ РАННЕТРИПОЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ МОГИЛЬНАЯ III

В статье идет речь о поселении Могильная III Трипольской культуры на Кировоградщине. Особое внимание уделено новому керамическому комплексу. Прделанная работа дала возможность распределить этот подъемный материал по группам. Также

большое внимание было уделено орнаменту, который и помог разделить керамику.

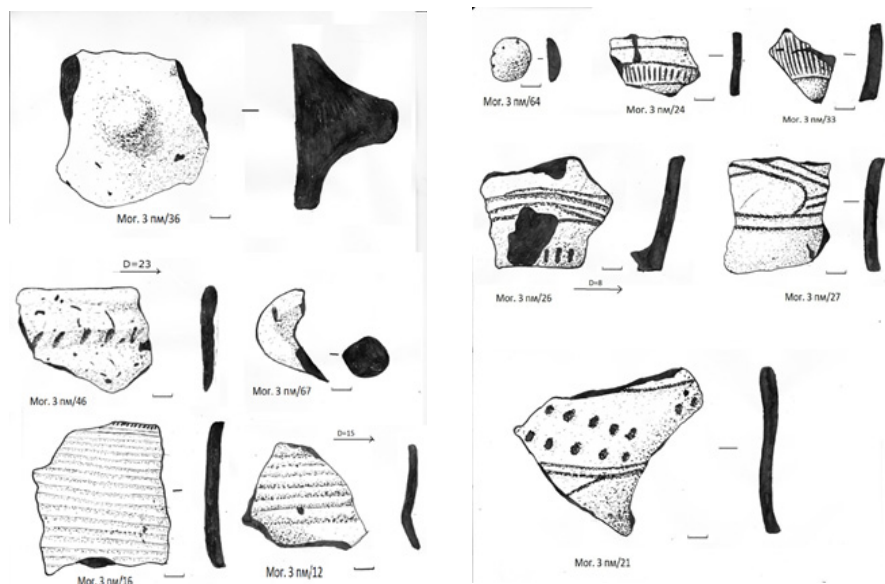
Ключевые слова: Могильна III, керамика, посуда, орнаментация, находка, обломок, каннелюры, группа.

Toniy O. V.

NEW CERAMIC FINDS FROM EARLY TRYPILLIAN SETTLEMENT MOGYLNA III

The paper treats recently gathered finds from well-known Mogylna III site. Special attention is paid to the new ceramic complex. Author classifies ceramic finds trying to reach a full apprehension of settlement's pottery assemblage.

Key words: Mogylna III, ceramics, tableware, ornamentation, find, chip, flute, group.

Мал. 1. Добірка керамічних виробів з поселення Могильна 3

Джерела та література

1. Бурдо Н. Б., Відейко М. Ю. Основи хронології Трипілля / Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко, – Кукутені. – Археологія, 1998. – № 2. – С. 3-14
2. Гасюк М.С. Разведки раннетрипольских поселений у с. Могильна / М. С. Гасюк, – КСИИМК, – 1954. – вып. 54, С. 173-175.
3. Збенович В.Г. Ранний этап трипольской культуры на территории Украины / В. Г. Збенович,– К., 1989.